

Výzkum u českých krajanů v Chorvatsku

15.12.2025 - Michal Louč | Vojenský historický ústav Praha

Pracovníci VHÚ Praha Miroslav Vyšata, Michal Louč a Leoš Krejča na podzim uskutečnili týdenní terénní výzkum u českých krajanů žijících ve Slavonii v Chorvatsku. Ve městě Daruvar a okolí, což je centrum tamní krajanské komunity, se věnovali zejména tématům spojeným s chorvatskou válkou za nezávislost v letech 1991-1995. Mimo jiné byli překvapeni, s jakou intenzitou krajany tento konflikt zasáhl, jak velké množství Čechů se zapojilo do obrany své vlasti a jak rozsáhlá akce byla podniknuta, aby tamní děti mohly válku přežít v bezpečí v Československu. Získané orálněhistorické rozhovory s pamětníky obohatily sbírku projektu Paměť vojáka.

Češi přicházeli do Slavonie od počátku 19. století a v současnosti se k české národnosti hlásí okolo 10 000 lidí. Chorvatští Češi jsou považováni za naše nejlépe organizované krajany a už několik staletí si zachovávají znalost českého jazyka a tradic. Jejich aktivity dosahují skutečně velké šíře. Na mnoha místech fungují České besedy a spolky věnující se zejména folkloru (tanec, zpěv, divadlo aj.). Češi mají své školy, regionální Rádio Daruvar i krajanské vydavatelství Jednota.

Jedna část cesty proto byla věnována seznámení se s životem a aktivitami našich krajanů a jejich organizací. **První kroky vedly do sídla Svazu Čechů v Republice Chorvatsko, kde se pracovníci VHÚ Praha setkali s jeho předsedkyní Annou Marií Štrumlovou-Tučkovou,** poslancem za českou a slovenskou menšinu Vladimírem Bílkem a předsedou České jednoty v Horním Daruvaru Damírem Malinou, který je i válečným veteránem. **Následovala mimo jiné návštěva** přehlídky pěveckých souborů v České besedě Prekopakra, stálé expozice v České besedě v Daruvaru, České besedy v Horním Daruvaru, Etnodому a české školy v Ivanově Sele, České mateřské školy Ferdy Mravence a České základní školy J. A. Komenského v Daruvaru. Seznam lidí, kteří **návštěvu z VHÚ Praha** ve Slavonii vřele přijali, by byl velmi dlouhý. Patří jim za to velký dík.

Dějiny tohoto regionu jsou pestré a turbulentní, chorvatští Češi přečkali i několik válek. Za druhé světové války odhadem sedm až dvanáct tisíc Čechoslováků bojovalo v řadách jugoslávské Národní osvobozené armády. V říjnu 1943 dokonce vznikla 1. československá samostatná brigáda Jana Žižky z Trocnova, kterou dle historika Pavla Zony prošlo až 3500 našich krajanů.

K založení 1. čs. samostatné brigády došlo u vesnice Bučje, což dodnes připomíná pomník, který pracovníci VHÚ Praha navštívili. Na několika pietních místech i zapálili svíčky. Mimochodem památníky připomínající události druhé světové války jsou rozesety po celém regionu a tomuto tématu je věnována i jedna z expozic regionálního muzea v Daruvaru.

Zajímavá místa paměti druhé světové války se nacházejí i v širším okolí. Například zhruba padesát kilometrů od Daruvaru je památník připomínající koncentrační tábor Jasenovac. Dle tamní expozice v táboře zahynulo 83 145 osob, z toho 114 Čechů a 106 Slováků.

Nejvíce pozornosti bylo ze strany pracovníků VHÚ Praha věnováno chorvatské válce za nezávislost z let 1991-1995, která Slavonii a tamní krajany tvrdě zasáhla. Během pobytu se setkali s pamětníky a navštívili některá místa bojů, památníky a muzea (Daruvar, Pakrac, Vukovar).

Konfliktu předcházela vleklá krize a mezi první násilné incidenty patřilo v březnu 1991 přepadení policejní stanice ve městě Pakrac, vzdáleném dvacet kilometrů od Daruvaru. O tomto incidentu vyprávěl Alois Herout, který byl jedním z policistů ukrývajících se v obležené stanici: „Napadli nás, obklíčili nás, celou budovu, začali po nás střílet a trvalo to celý den. Srbové chodili po městě, my

jsme byli obklíčení a museli jsme se spustit do sklepa. Měli jsme málo munice, ale nepustili je dovnitř. Nakonec navečír nám přišla na pomoc chorvatská speciální policie. Ten den nikdo nezahynul.“

Konflikt v oblasti naplno propukl 19. srpna 1991. Minomety byla ostřelována Prekopakra, předměstí Pakrace se silnou českou menšinou. V samotném Pakraci se bojovalo a město zůstalo rozdělené až do roku 1995. Obnova zničeného Českého domu v Prekopakře trvala ještě řadu let poté.

Dne 21. srpna 1991 proběhl první minometný útok na Daruvar a následně v okolí propukly těžké boje. Město bylo ostřelováno dělostřelectvem a místní často vzpomínali i na letecké bombardování. Do obrany svých domovů a vznikajícího chorvatského státu se významnou měrou zapojila i česká menšina. Češi bojovali v chorvatském vojsku a výrazně byli zastoupeni i v jednotkách domobrany.

Často vzpomínanou událostí byl masakr v Ivanově Sele dne 21. září 1991, což byla nejstarší Čechy založená chorvatská vesnice. Zahynulo při něm sedm civilistů, dva gardisté a osm osob bylo zraněno. Dodnes jej připomíná památník s hroby obětí, pochovanými přímo v samotném centru obce, neboť v přístupu na hřbitov bránili srbští odstřelovači. Místní přitom vzpomínají, že děti z Ivanova Sela se jen o den dříve podařilo evakuovat do České a Slovenské federativní republiky (ČSFR).

Evakuace dětí z ohrožených oblastí do ČSFR je dalším významným a u nás pozapomenutým tématem spojeným s touto válkou. První skupina tří set dětí odjela 13. září 1991 z Daruvaru do Seče. Následovalo několik dalších skupin. Dle antropoložky Andrey Preissové Krejčí se do bezpečí dostalo 1340 převážně českých dětí, včetně pedagogů a matek s malými dětmi. Jak uvedl poslanec Vladimír Bílek: „Česká republika se tehdy postarala o všechny děti tady z Daruvarska, které rodiče chtěli poslat do bezpečí.“ Většina se jich z ČSFR vrátila až po uzavření příměří v lednu 1992. Okupaci části západní Slavonie ukončila až v květnu 1995 chorvatská vojenská operace Blesk. Pozůstatky války jsou ale na mnoha místech patrné dodnes.

Michal Louč

<https://www.vhu.cz/vyzkum-u-ceskych-krajanu-v-chorvatsku>